Utbildningsutskottets betänkande 1982/83: 10

om fristående skolor för skolpliktiga elever m. m. (prop. 1982/83: 1)

Propositionen

Regeringen har i proposition 1982/83: 1 (utbildningsdepartementet) föreslagit riksdagen att

1. anta det av lagrådet granskade förslaget till lag om ändring i skollagen (1962: 319),
2. godkänna att regeringen efter de kriterier som har förordats i propositionen skall kunna förklara fristående skolor för skolpliktiga elever berättigade till statsbidrag,
3. godkänna vad som i propositionen har förordats om utformning av och särskilda villkor för statsbidrag till nytillkommande statsunderstödda fristående skolor,
4. godkänna vad som i propositionen har förordats om statsbidragsgivningen till undervisningen av skolpliktiga elever vid redan statsunderstödda fristående skolor,
5. godkänna vad som i propositionen har förordats för privatskolorna och riksinternatskolorna om anpassning av regler om läroplan och arbetets anordning till vad som gäller för grundskolan,
6. godkänna vad som i propositionen har förordats om statsbidrag till Kristofferskolans årskurser 10–12,
7. godkänna vad som i propositionen har förordats om statsbidrag till pedagogisk stödpersonal vid riksinternatskolorna och Bergsskolan i Filipstad,
8. godkänna vad som i propositionen har förordats i fråga om samarbetsnämnder och konferenser vid privatskolorna, riksinternatskolorna och Bergsskolan i Filipstad,
9. godkänna vad som i propositionen har förordats om anpassning av reglerna för specialskolan och sameskolan till vad som gäller för grundskolan.

Vidare har regeringen berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som i propositionen anförts om

10. samverkan fristående skola – det allmänna skolväsendet,
11. studievägar och elevplatser i privatskolornas och riksinternatskolornas gymnasiala utbildning.

Det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i skollagen (1962: 319) har följande lydelse.

Förslag till
Lag om ändring i skollagen (1962: 319)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (1962: 319)[1]

dels att 6, 10, 21, 28 a, 33, 34, 36 och 39 a §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas sju nya paragrafer, 3 a, 33 a, 34 a och 34 b §§ samt, närmast efter rubriken till 9 kap., 50 a–50 c §§, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	3 a §
	Med skola avses i denna lag grundskola, specialskola eller gymnasieskola, om inte annat anges.
	I lagen åsyftas med fristående skola en skola som har en enskild fysisk eller juridisk person som huvudman.
	Med föräldrar avses barnets vårdnadshavare.
6 §	
Med skola avses i denna lag grundskola, specialskola eller gymnasieskola, om ej annat är särskilt angivet.	
Vad i denna lag sägs om föräldrar skall, om vårdnaden om barnet ej tillkommer föräldrarna eller en av dem, i stället avse den under vars vårdnad barnet står.	
Om undervisning av vissa psykiskt utvecklingsstörda *gälla* bestämmelser i lagen *den 15 december 1967 (nr 940)* angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda.	Om undervisning av vissa psykiskt utvecklingsstörda *gäller* bestämmelser i lagen *(1967:940)* angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda.
10 §[2]	
På skolstyrelsen ankommer att besluta i frågor, som avses i 32 § och *34*–37 §§.	På skolstyrelsen ankommer att besluta i frågor, som avses i 32, *34* och *35*–37 §§.

Fråga om att förvägra elev i grundskolan eller kommunens gymnasieskola befrielse enligt 27 § och fråga om att förvägra någon inträde i sådan skola

[1] Lagen omtryckt 1970: 1026.
[2] Senaste lydelse 1975: 159.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*

på grund av bestämmelserna i 44 och 45 §§ skall prövas av skolstyrelsen, i den mån regeringen ej annorlunda förordnar.

Skolstyrelsen har ock att taga befattning med de ärenden, vilkas handläggning enligt särskilda författningar ankommer på styrelsen.

21 §

Länsskolnämnden skall ha inseende över skolorna i länet och därtill hörande verksamhet.

Därjämte har nämnden att öva tillsyn över undervisningen av skolpliktiga barn i enskilda skolor och vid sjukvårdsanstalter och barnhem.

28 a §[3]

Specialskolan omfattar tio årskurser, betecknade 1–10 och fördelade på lågstadium, mellanstadium och högstadium enligt bestämmelser som regeringen meddelar.

Inom specialskolan anordnas olika studievägar avpassade efter elevernas studieinriktning. Bestämmelserna i 24 § andra *stycket andra meningen och tredje stycket* gäller även för specialskolan.

Bestämmelserna i 24 § andra *och tredje styckena* gäller även för specialskolan.

För elev i specialskolan som icke kan följa undervisning enligt första och andra styckena meddelas undervisning anpassad efter hans utveckling.

Studieväg för elev i specialskolan väljs av föräldrarna efter samråd med eleven och sedan upplysningar lämnats av skolan. Bestämmelserna i 25 *§ andra stycket* och 26–28 §§ gäller även för specialskolan. Fråga om att förvägra elev befrielse enligt 27 § prövas av den lokala styrelsen.

Bestämmelserna i 25 och 26–28 §§ gäller även för specialskolan. Fråga om att förvägra elev befrielse enligt 27 § prövas av den lokala styrelsen.

33 §[4]

Skolplikt *må* fullgöras i annan offentlig skola än grundskolan *eller i enskild statsunderstödd skola* enligt bestämmelser, som utfärdas av regeringen eller den myndighet regeringen förordnar.

Skolplikt *får* fullgöras i annan offentlig skola än grundskolan enligt bestämmelser, som utfärdas av regeringen eller den myndighet regeringen förordnar.

[3] Senaste lydelse 1982: 598.
[4] Senaste lydelse 1979: 212.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
Skola som avses i första stycket omfattar skolhälsovård för skolpliktig elev. I fråga om skolhälsovården äger 25 a § andra–sjätte styckena motsvarande tillämpning.	
Regeringen kan medge undantag från vad som gäller enligt andra stycket.	
	33 a §
	Skolplikten får fullgöras i en fristående skola, om skolan är godkänd enligt 34 §. I 34 a § finns bestämmelser om att skolplikten i vissa fall får fullgöras i annan fristående skola, om den har godkänts för ändamålet.
	I en godkänd skola får ett barn som inte har uppnått skolpliktsåldern tas in i en årskurs som motsvarar årskurs i grundskolan, endast om skolstyrelsen med stöd av 32 § första stycket har tillåtit att barnet börjar skolgång höstterminen det kalenderår, då barnet fyller sex år.
	34 §
I annan enskild skola än i 33 § avses må skolplikt fullgöras, om skolan godkänts för ändamålet. Godkännande skall meddelas, om skolans undervisning till art, omfattning och allmän inriktning väsentligen motsvarar grundskolans och skolan förestås av person, vilken äger erforderlig skicklighet för undervisningen och är väl lämpad att föreståskola.	*En fristående skola skall godkännas för skolpliktens fullgörande, om skolans undervisning ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som grundskolan förmedlar och skolan även i övrigt väsentligen svarar mot grundskolans allmänna mål.*
Uppfyller skolan ej längre angivna villkor eller finnes, att undervisningen ej handhaves av lärare med erforderlig skicklighet eller att verksamheten eljest icke bedrives på tillfredsställande sätt, skall godkännandet återkallas, om rättelse ej vinnes genom hänvändelse till skolans ledning.	*Om skolan inte längre uppfyller dessa villkor och bristerna inte avhjälps efter hänvändelse till huvudmannen, skall godkännandet återkallas.*
I godkänd skola må barn, som ej uppnått skolpliktsåldern, intagas i årskurs som motsvarar årskurs i grundskolan, endast om förutsättning är för handen, varom sägs i 32 § första stycket.	

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

34 a §

Barn som är endast tillfälligt bosatta i landet eller som har andra särskilda skäl att få en undervisning med internationell inriktning får fullgöra sin skolplikt i en fristående skola med sådan undervisning (internationell skola), om skolan av regeringen har godkänts för ändamålet.

För godkännande krävs att skolans undervisning som helhet betraktad är likvärdig med grundskolans. Skolan skall förmedla kunskaper och färdigheter som underlättar fortsatt skolgång utomlands. Undervisning i svenska språket och om svenska förhållanden skall meddelas i den omfattning som de här tillfälligt bosatta eleverna behöver.

Om skolan inte längre uppfyller kraven för godkännande och bristerna inte avhjälps efter hänvändelse till huvudmannen, skall regeringen återkalla godkännandet.

34 b §

En fristående skola omfattar skolhälsovård för skolpliktiga elever, om huvudmannen såsom villkor för statsbidrag har skyldighet att svara för sådan skolhälsovård.

I fråga om skolhälsovården tillämpas 25 a § andra—sjätte styckena.

36 §[5]

Skolplikten är fullgjord, *då* eleven tillfredsställande *genomgått* årskurs 9 i grundskolan eller motsvarande årskurs i *skola, som sägs i 33 och 34 §§, eller då* eleven vid särskild prövning *styrker sig äga* motsvarande kunskaper.

Äro med hänsyn till elevens bästa *särskilda skäl därtill, må medgivas*

Skolplikten är fullgjord, *när* eleven tillfredsställande *har gått igenom* årskurs 9 i grundskolan eller motsvarande årskurs i *annan skola där eleven får fullgöra sin skolplikt. Detsamma gäller om* eleven vid särskild prövning *visar sig ha* motsvarande kunskaper.

Om det finns särskilda skäl med hänsyn till elevens bästa, *får*

[5] Senaste lydelse 1975: 159.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
att hans skolgång *utan hinder av vad i första stycket sägs* avslutas med utgången av vårterminen det kalenderår, *då han* fyller femton år. Sådant medgivande får lämnas endast *under villkor att* eleven under återstoden av sin skolpliktstid får lämplig utbildning eller har annan lämplig sysselsättning. Om *villkoret ej uppfylles*, skall medgivandet återkallas. Eleven står under tillsyn av skolstyrelsen.	*medges att elevens* skolgång avslutas med utgången av vårterminen det kalenderår *eleven* fyller femton år. Sådant medgivande får lämnas endast *om* eleven under återstoden av sin skolpliktstid får lämplig utbildning eller har annan lämplig sysselsättning. Om *detta villkor inte längre uppfylls*, skall medgivandet återkallas. Eleven står under tillsyn av skolstyrelsen *tills skolplikten upphör*.
39 a §[6]	
Bestämmelserna i *32–39 §§ äga motsvarande tillämpning* på barn som på grund av synskada eller dövhet eller hörsel- eller talskada *icke* kan följa undervisningen i grundskolan. Bestämmelserna i 36 och 37 §§ om årskurs 9 i grundskolan *skola* avse årskurs 10 i specialskolan eller i fråga om elev som anges i 28 a § tredje stycket där avsedd undervisning.	Bestämmelserna i *32, 33 a, 34, 34 b och 35–39 §§ tillämpas på motsvarande sätt* på barn som på grund av synskada eller dövhet eller hörsel- eller talskada *inte* kan följa undervisningen i grundskolan. Bestämmelserna i 36 och 37 §§ om årskurs 9 i grundskolan *skall därvid* avse årskurs 10 i specialskolan eller, i fråga om elev som anges i 28 a § tredje stycket, där avsedd undervisning.

Fråga huruvida skolplikt enligt 30 § tredje stycket gäller för barn efter utgången av vårterminen det kalenderår då barnet fyller sexton år och fråga om barn enligt 31 § andra stycket skall deltaga i undervisningen i specialskolan prövas av lokal styrelse för specialskolan.

På lokal styrelse för specialskolan ankommer att besluta i frågor som avses i 32 *och 34–37* §§.	På lokal styrelse för specialskolan ankommer att besluta i frågor som avses i 32, *34 och 35–37* §§.
	50 a §
	Om en skolpliktig elev börjar eller slutar vid en fristående skola som avses i 34 eller 34 a § skall huvudmannen för skolan snarast lämna uppgift om detta till skolstyrelsen i den kommun där eleven är kyrkobokförd.

[6] Senaste lydelse 1977: 108.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	50 b §
	Fristående skolor skall i fråga om sin undervisning för skolpliktiga elever stå under skolöverstyrelsens och länsskolnämndens tillsyn. Dessa myndigheter skall även ha tillsyn över undervisningen för skolpliktiga på sjukhus och andra institutioner.
	50 c §
	Skolstyrelsen skall ha den omedelbara tillsynen över undervisningen för skolpliktiga i sådana fristående skolor i kommunen som avses i 34 och 34 a §§.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1983.
2. I fall där det enligt såväl de äldre som de nya bestämmelserna ankommer på skolstyrelsen att pröva fråga om godkännande av en skola för skolpliktens fullgörande, skall ett godkännande som har meddelats enligt äldre bestämmelser och som alltjämt gäller vid utgången av juni 1983 fortsätta att gälla intill utgången av juni 1984, om det inte har lämnats för kortare tid eller återkallas med stöd av de nya bestämmelserna. En förutsättning för sådan fortsatt giltighet är att skolpliktiga elever har börjat vid skolan före den 1 juli 1983.
3. Fråga om godkännande enligt 34 § i den nya lydelsen eller enligt 34 a § kan prövas före lagens ikraftträdande.

Motionerna

Motioner väckta under allmänna motionstiden vid riksmötet 1981/82

1981/82: 1365 av Tore Nilsson m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen låter utreda hur de olika friskolorna skall jämställas då det gäller statligt stöd.

1981/82: 1787 av Ulla Ekelund (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att i en kommande proposition regeringen i statsbidragshänseende bör jämställa Waldorfskolor och kristna skolor under förutsättning att de fyller uppställda krav.

1981/82: 2045 av Gösta Bohman m. fl. (m) vari – med hänvisning till vad som anförts i avsnittet En skola för livet i den till finansutskottet remitterade motionen 1981/82: 2018 – såvitt nu är i fråga yrkas

7. att riksdagen beslutar att statligt bidrag generellt skall utgå till godkända enskilda skolor.

Motioner väckta med anledning av proposition 1982/83: 1

1982/83: 10 av Allan Åkerlind (m) vari yrkas att riksdagen vid behandlingen av proposition 1982/83: 1 beslutar att enbart den omständigheten att en fristående skola står på konfessionell grund skall utgöra tillräckligt skäl för statsstöd.

1982/83: 11 av Allan Åkerlind (m) vari yrkas att riksdagen vid behandlingen av proposition 1982/83: 1 om skolor med enskild huvudman m. m. beslutar uttala att Ekebyholmsskolan i fråga om statsbidrag skall behandlas på samma sätt som andra privata internatskolor och tilldelas statsbidrag för sin verksamhet.

1982/83: 30 av Bengt Wiklund (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om samlingsbeteckning för skolor med enskild huvudman samt ändring av beteckningen för enskild undervisning.

1982/83: 39 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att beslut om godkännande av fristående skolor skall fattas av länsskolnämnderna,
2. att riksdagen beslutar att godkänna den i propositionen föreslagna lydelsen av 34 § skollagen och uttalar att andra krav, t. ex. på undervisningsspråk inte får uppställas,
3. att riksdagen uttalar att valet av skolgång i en fristående skola helt ankommer på föräldrarna och deras barn,
4. att riksdagen beslutar att kvalifikationstiden för statsbidrag till en fristående skola skall vara ett år,
5. att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag snarast med anledning av SEH-kommitténs[1] förslag angående enskild undervisning enligt 35 § skollagen,
6. att riksdagen hos regeringen hemställer om nytt förslag angående bidrag till fristående skolor enligt vad i motionen anförs.

1982/83: 40 av Olle Aulin m: fl. (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till lag om skyldighet för kommun att tillhandahålla service till elever vid fristående skolor.

1982/83: 41 av Tore Nilsson (m) och Ingrid Hemmingsson (m) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att varje fristående skola, godkänd enligt 34 § i skollagen, skall vara berättigad till det begränsade statsbidrag som regeringen föreslår i propositionen,
2. att riksdagen beslutar att detta belopp successivt ska höjas tills det uppgår till 85 % av motsvarande statsbidrag till grundskolan,
3. att riksdagen beslutar att karenstiden för statsbidrag sätts till ett år i stället för tre år som propositionen föreslår.

[1] Kommittén (U 1979: 13) angående skolor med enskild huvudman.

Utskottet

På grundval av förslag från kommittén (U 1979: 13) angående skolor med enskild huvudman (SEH-kommittén) i dess delbetänkande (SOU 1981: 34) Fristående skolor för skolpliktiga elever föreslås i nu föreliggande proposition vissa mindre ändringar i skollagen (1962: 319) vilka gäller skolor med enskild huvudman. Ändringarna är resultatet av kommitténs översyn av de bestämmelser som handlar om förutsättningarna för godkännande av fristående skolor för skolpliktens fullgörande. Propositionen innehåller också förslag om ett nytt statsbidragssystem för fristående skolor för skolpliktiga elever. Vissa skolor som i dag inte är statsunderstödda föreslås få möjlighet att erhålla bidrag.

Förutom de motioner som väckts med anledning av propositionen behandlar utskottet ett antal motionsyrkanden från den allmänna motionstiden riksmötet 1981/82 vilka avser fristående skolor.

Utskottet följer i det följande i huvudsak propositionens disposition.

Samlingsbeteckning för skolor med enskild huvudman

SEH-kommittén hade enligt direktiven att överväga en enhetlig benämning för alla skolor som har enskild huvudman och föreslog beteckningen "fristående skola". Flertalet remissinstanser tillstyrker SEH-kommitténs förslag. I propositionen föreslås att benämningen "fristående skola" införs i skollagen som ersättning för den nuvarande benämningen "enskild skola".

Förslaget till benämning avvisas i motion 1982/83: 30. Motionären menar att uttrycket enskild skola är inarbetat och lättförståeligt. I motionen föreslås vidare att beteckningen enskild undervisning ändras till privatutbildning.

I likhet med föredragande statsrådet anser utskottet att det inte är tillfredsställande att i författningar ha beteckningar som i andra sammanhang används i andra och skiftande betydelser. I den nya läroplanen för grundskolan (Lgr 80) har ordet "enskild" i begreppet enskild skola/enskilda skolor samma betydelse som "enskild" i begreppen enskilda elever eller enskilda klassser, t. ex. i uttrycket "beslutsrätt i den enskilda skolan" (s. 52). Enligt utskottets mening fyller termen "fristående skola" funktionen som en i möjligaste mån entydig samlingsbeteckning för i förevarande sammanhang aktuella skolor. Vad så gäller ersättandet av uttrycket enskild undervisning med uttrycket privatutbildning för sådan verksamhet som avses i 35 § första stycket skollagen bör någon ändring inte ske i avvaktan på regeringens ställningstagande till skolförfattningsutredningens förslag (Ds U 1981: 4) Skollagen såvitt avser denna fråga. Riksdagen föreslås med hänvisning till det anförda avslå motion 1982/83: 30.

Förutsättningar för skolpliktens fullgörande i fristående skola

Av de principer om friheter för enskilda individer som är en grundpelare i det svenska samhället och av internationella förpliktelser som Sverige har åtagit sig genom att tillträda olika konventioner följer enligt propositionen, att skolgång motsvarande årskurserna 1–9 av grundskolan skall få fullgöras i fristående skola, om denna uppfyller uppställda minimikrav.

I propositionen föreslås som krav att den fristående skolans undervisning skall ge kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som grundskolan förmedlar. Detta bör enligt propositionen i princip innebära att baskunskaper och basfärdigheter och det som i övrigt utgör obligatoriskt lärostoff i grundskolan förmedlas i den fristående skolan. Beträffande innehållet i temastudier, tillvalsämnen och annat där elever och lärare har möjlighet att välja innehåll bör den fristående skolan ha en ännu större frihet än grundskolan. Det föreligger enligt propositionen självfallet inte hinder mot att en fristående skola förlägger inlärningen av visst stoff till ett annat stadium än som sker i grundskolan, att den har ett ämne som saknas i grundskolan eller att den i ett visst ämne ger undervisning upp till en högre nivå än grundskolan. I propositionen anförs vidare att det är angeläget att de fristående skolorna, när det gäller sättet att undervisa, har vida möjligheter att söka sig fram på egna vägar. För att skolan skall erhålla statsbidrag bör skolan ha en särskild uppläggning av verksamheten (jfr s. 12–14 i detta betänkande). De kunskaper och färdigheter som den fristående skolan ger måste sammantagna nå väsentligen den nivå som nås i grundskolan.

Enligt mål och riktlinjer i grundskolans läroplan skall skolans verksamhet präglas av de grundläggande värderingar om demokrati, tolerans, jämlikhet m. m. på vilka det svenska samhället bygger. Enligt propositionen är det självklart att samhället i sitt och elevernas intresse måste ställa samma krav på fristående skolor. För att en fristående skola skall kunna godkännas för skolpliktens fullgörande måste skolan i sin undervisning och övriga verksamhet omfatta de grundläggande värderingar och de riktlinjer för fostran och utveckling som anges i målen för grundskolan.

I propositionen slås sammanfattningsvis fast att rätten att välja fristående skola innebär i princip att samhället inte får uppställa villkor som förhindrar att rätten kan utnyttjas, såsom t. ex. sakligt ogrundade krav för skolans godkännande. Uppfylls de krav som rimligen kan ställas, skall skolan godkännas.

Utskottet har ingenting att erinra mot de allmänna övervägandena i propositionen om förutsättningar för godkännande av fristående skolor för skolpliktens fullgörande.

Enligt motion 1982/83: 39 är det angeläget att fristående skolor ger eleverna de kunskaper i svenska språket och om svenska förhållanden som de behöver. Däremot anser motionärerna inte att krav bör uppställas att den

fristående skolans undervisning skall ske på svenska, inte ens till övervägande del. I likhet med vad som numera gäller för grundskolan bör mål och riktlinjer för verksamheten anges, men detaljanvisningar undvikas. Krav på svenska som undervisningsspråk är oförenligt med denna princip, menar motionärerna, som godkänner den i propositionen föreslagna lydelsen av 34 § skollagen men samtidigt kräver ett uttalande av riksdagen att andra krav, t. ex. på undervisningsspråk, inte får ställas (yrkande 2).

Utskottet vill i sammanhanget beröra vissa aspekter som kan anläggas på fristående skolor utifrån vårt lands invandrarpolitik.

Principen om att språkliga minoriteters barn bör undervisas i samma skolor som övriga barn har understrukits i 1975 års riktlinjer för invandrar- och minoritetspolitiken (prop. 1975: 26, InU 1975: 6, rskr 1975: 160). SEH-kommittén redovisade den principiella uppfattningen att lösningar på skolpliktiga invandrarbarns utbildningsbehov skall kunna sökas inom grundskolans ram. Kommittén fann därför inte skäl att för invandrarbarnen föreslå särskilda regler om skolpliktens fullgörande i fristående skola.

Fortsatta överväganden om invandrarpolitiken sker i skilda sammanhang. I likhet med föredragande statsrådet vill utskottet erinra om arbetet i dels språk- och kulturarvskommittén (SKU, U 1981: 04), dels invandrarpolitiska kommittén (A 1980: 04). Utskottet, som längre fram tar upp frågan om s. k. internationella skolor, hänvisar till pågående utredningar på området och ansluter sig till vad som i ämnet har förordats i propositionen, nämligen att skolor som bygger övervägande delen av sin undervisning på annat språk än svenska inte skall få godkännas för skolpliktens fullgörande enligt 34 § skollagen. Riksdagen föreslås därför avslå motion 1982/83: 39 yrkande 2.

I syfte att uppnå lika behandling och enhetlig praxis och för att undvika risken för godtycke föreslås i motion 1982/83: 39 yrkande 1 att länsskolnämnderna skall fatta beslut om godkännande av fristående skola efter hörande av den lokala skolstyrelsen.

Utskottet erinrar om att skolstyrelsen har ett övergripande ansvar för att skolpliktiga elever fullgör sin skolplikt i grundskolan eller på annat sätt. Skolstyrelsen bör därför handlägga frågor om fullgörande av skolplikten även i fortsättningen och fatta beslut om godkännande av fristående skola. Beträffande motionärernas farhågor i avseende på godtycke vid skolstyrelsens behandling av ifrågavarande ärenden vill utskottet peka på att godkännande liksom hittills *skall* lämnas, om vissa angivna förutsättningar är uppfyllda. Självfallet måste en enhetlig bedömning eftersträvas. Det kan härvid erinras om att skolstyrelsens beslut kan överklagas hos skolöverstyrelsen (SÖ) och att SÖ:s beslut i sin tur kan överklagas hos regeringen. Utskottet avstyrker motion 1982/83: 39 yrkande 1 och föreslår att riksdagen godkänner det av lagrådet granskade lagförslaget i den del (10 §) som avser beslutsmyndighet för godkännande av fristående skola enligt 34 § skollagen. I detta sammanhang vill utskottet erinra om att de allmänna

bestämmelserna om godkännande av fristående skola för skolpliktens fullgörande enligt 34 § skollagen skall gälla oberoende av om statsbidrag lämnas till skolan eller inte.

I dag finns ett antal fristående skolor med undervisning på något av språken engelska, franska eller tyska, nämligen en engelskspråkig skola i Göteborgs kommun, en engelskspråkig skola i Danderyds kommun samt en engelskspråkig, en franskspråkig och en tyskspråkig skola i Stockholms kommun. Dessa skolor benämns i propositionen internationella skolor. Undervisningen vid dem bedrivs inte efter svensk läroplan utan efter förebilder från England, USA, Frankrike och Förbundsrepubliken Tyskland. Bland eleverna finns i Sverige och i utlandet födda barn som är skolpliktiga enligt svensk lag och barn som inte omfattas av skolplikten.

Enligt propositionen har vissa barn behov av att få fullgöra skolplikten genom en skolgång av det slag som de nu befintliga fem internationella skolorna erbjuder. Det gäller bl. a. barn till utländska medborgare, som vistas i landet för uppdrag för en kortare tid, och utlandssvenskars barn, som under en stor del av uppväxttiden är bosatta utomlands och vistas i Sverige endast under någon kortare period. Enligt propositionen kan det accepteras att även vissa andra barn fullgör skolplikten i en sådan skola. Det bör enligt propositionen ankomma på regeringen att godkänna sådana internationella skolor.

Utskottet har inget att erinra mot vad i propositionen har anförts om internationell skola. Bestämmelser om möjlighet att fullgöra skolplikten i sådan skola bör införas i skollagen (34 a §) i enlighet med regeringens förslag.

Utskottet, som inte heller i övrigt har något att erinra mot regeringens lagförslag, föreslår att riksdagen även i övrigt antar det av lagrådet granskade lagförslaget.

Villkor för statsbidrag

I propositionen fastslås att förutsättningarna för att en fristående skola skall godkännas för skolpliktens fullgörande och villkoren för statsbidrag till skolan är två skilda frågor. Enligt föredragande statsrådets uppfattning räcker det inte med att en fristående skola uppfyller förutsättningarna för godkännande för skolpliktens fullgörande för att den skall få bidrag. Bidrag bör lämnas efter prövning i varje enskilt fall.

En naturlig utgångspunkt för denna prövning är enligt propositionen att den fristående skolan skall ha en särskild prägel och inte vara en ren efterbildning av grundskolan. För statsbidrag bör krävas att den fristående skolan genom andra inslag eller annan uppläggning av verksamheten jämfört med vad som normalt förekommer i grundskolan är till nytta såsom ytterligare erfarenhetsunderlag för eller annat komplement till det allmänna skolväsendet.

Beträffande s. k. internationella skolor föreslås i propositionen att statligt stöd bör utgå endast för de enligt svensk lag skolpliktiga barnen.

I vad gäller konfessionella skolor – härmed avses vad SEH-kommittén beskriver som skolor med arbetsmiljö med konfessionell prägel – kan enligt propositionen den omständigheten att en fristående skola står på konfessionell grund inte utgöra tillräckligt skäl för statsbidrag. För att en konfessionell skola skall kunna erhålla statsbidrag måste skolan enligt föredragande statsrådets mening liksom andra fristående skolor visa att den uppfyller de villkor för statligt stöd som föreslås.

En framställning om att en fristående skola skall förklaras berättigad till statsbidrag bör enligt propositionen ges in till SÖ som med eget yttrande överlämnar framställningen till regeringen för beslut. Prövningen får enligt propositionen självfallet inte göras godtyckligt utan måste ske enligt sakligt motiverade grunder. Det ankommer på regeringen att besluta vilka skolor som skall få statsbidrag utan att den därvid skall vara bunden av en på förhand fastställd ram för verksamhetens omfattning.

I motion 1981/82: 1787, vilken väckts under allmänna motionstiden vid föregående riksmöte, föreslås att Waldorfskolor och kristna skolor bör jämställas i statsbidragshänseende under förutsättning att de fyller uppställda krav.

Utskottet konstaterar att förslagen i propositionen innebär att kristna skolor har samma förutsättningar som andra fristående skolor att få statsbidrag, om de uppfyller villkoren för sådant stöd. Motion 1981/82: 1787 bör därför avslås.

Den begränsning av möjligheterna till statligt bidrag som föreslås i propositionen avvisas i ett antal motioner.

Regeringen bör enligt motion 1981/82: 1365, vilken väckts under allmänna motionstiden vid föregående riksmöte, låta utreda hur de olika fristående skolorna skall kunna jämställas då det gäller statsbidrag. Enbart den omständigheten att en fristående skola står på konfessionell grund skall enligt motion 1982/83: 10 utgöra tillräckligt skäl för statsbidrag. I motionerna 1981/82: 2045 yrkande 7 (motivering i motion 1981/82: 2018), som väckts under allmänna motionstiden föregående riksmöte, 1982/83: 39 yrkande 6 i denna del och 1982/83: 41 yrkande 1 föreslås att varje godkänd fristående skola skall vara berättigad till statsbidrag. I motion 1981/82: 2045 hävdas att det förhållandet att föräldrar åsamkas dryga kostnader om de väljer godkända fristående skolor utan statligt och kommunalt stöd i realiteten innebär en väsentlig inskränkning i föräldrarnas rätt. Denna inskränkning kan enligt motionärernas mening inte negligeras. Ett likartat resonemang förs i motion 1982/83: 39 där motionärerna i regeringens argumentering i frågan om statsbidrag finner en bristfällig förståelse för den personliga frihetens djupare innebörd.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandena anföra följande.

Utskottet ansluter sig till principen att ett godkännande av en skola som

fristående skola inte automatiskt skall medföra rätt till statsbidrag. Utskottet vill inte på det sätt som föreslås i motionerna medverka till att det vid sidan av det allmänna skolväsendet växer fram ett stort antal fristående skolor med statsbidrag vilket skulle kunna innebära att de grundläggande principerna i skolväsendets uppbyggnad förändras. Samtidigt delar utskottet den uppfattning som kommit till uttryck både i SEH-kommitténs betänkande och i propositionen att viss verksamhet i fristående skola kan berika och vara av värde för det allmänna skolväsendet. Det utvecklingsarbete som reguljärt sker i grundskolan kan på ett värdefullt sätt kompletteras om, som det anförs i propositionen, enskilda personers intresse och engagemang för praktisk-pedagogisk förnyelse också kan tas till vara genom att en fristående skola får statsbidrag. Statsbidrag bör kunna utgå till skolor vilkas verksamhet bygger på en alternativ pedagogik eller liknande. En fristående skola bör för att få statsbidrag ha en prägel som gör att skolan i något avseende avviker från grundskolan. Det kan vara fråga om såväl en verksamhet bedriven utifrån en särskild pedagogisk helhetssyn (t. ex. Waldorfpedagogik) som en i timplanemässigt eller kursplanemässigt avseende annorlunda upplagd verksamhet. Utskottet vill fästa uppmärksamheten på att det i vissa fall kan uppstå situationer där det av praktiska skäl kan visa sig svårt att utan omfattande administrativa åtgärder inordna viss skolverksamhet inom grundskolans ram (jfr SOU 1981: 34 s. 96). SEH-kommittén har pekat på att lärares eller föräldrars förslag till försök inte alltid vinner gehör, eftersom förslagen bedöms alltför resurskrävande eller mindre angelägna än andra aktiviteter.

När det gäller motionsyrkandena att den omständigheten att en fristående skola står på konfessionell grund bör utgöra tillräckligt skäl för statligt stöd, förordar utskottet i likhet med föredragande statsrådet att skolan liksom andra fristående skolor skall visa att den uppfyller villkoren för statligt stöd. Utskottet hänvisar i övrigt till vad som i propositionen har anförts om skolor av detta slag (s. 38–40).

Beträffande förslaget i motion 1982/83: 11 att ge Ekebyholmsskolan i Rimbo statsbidrag hänvisar utskottet till vad utskottet i det föregående har anfört om villkoren för statligt stöd. Vidare kan hänvisas till propositionen (s. 41).

Utskottet tillstyrker förslaget att det skall vara regeringen som förklarar fristående skolor berättigade till statsbidrag och att de nya reglerna i fråga om statsbidrag till fristående skolor skall träda i kraft den 1 juli 1983.

Med hänvisning till vad utskottet här anfört avstyrker utskottet motionerna 1981/82: 1365, 1982/83: 10, 1982/83: 11, 1981/82: 2045 yrkande 7, 1982/83: 39 yrkande 6 i denna del och 1982/83: 41 yrkande 1 och föreslår att riksdagen med bifall till proposition 1982/83: 1 godkänner att regeringen efter de kriterier som har förordats i propositionen skall kunna förklara fristående skolor berättigade till statsbidrag.

Statsbidragets utformning m. m.

Statsbidraget till grundskolan uppgår f. n. enligt propositionen till i genomsnitt ca 10000 kr. per elev på lågstadiet, ca 11500 kr. per elev på mellanstadiet och ca 13500 kr. per elev på högstadiet. Av propositionen framgår (s. 31 och 32) att staten totalt sett får mindre kostnader för grundskolan om vissa elever inte utnyttjar sin rätt till skolgång där utan väljer fristående skola. Till bilden hör att vissa fristående skolor för sitt fortbestånd är beroende av ekonomiskt stöd i en eller annan form från det allmänna. Om en sådan skola upphör, kan eleverna normalt väntas övergå till grundskolan och därigenom påverka kostnaderna för denna.

Det förhållandet att staten totalt sett får mindre kostnader för grundskolan om vissa elever inte utnyttjar sin rätt till skolgång där innebär enligt föredragande statsrådet att det finns ett ekonomiskt utrymme som kan tas till vara för att ge ett begränsat statligt stöd till fristående skolor i den mån det föreligger skäl för ett sådant stöd. Enligt propositionen bör det statliga bidraget till fristående skola fastställas till 5000 kr. per elev räknat i det löneläge som låg till grund för beräkningarna i budgetpropositionen 1982. Detta utgångsbelopp, som bör tjäna som underlag för beräkning av differentierade belopp med faktorn 0,80 för elever i lågstadieåldern, 0,95 för elever i mellanstadieåldern och 1,25 för elever i högstadieåldern (4000 kr., 4750 kr. resp. 6250 kr. i nämnt löneläge) skall för varje redovisningsår justeras på samma sätt som veckotimpriset för lärare i grundskolan. Bidragsnivån innebär enligt propositionen en viss besparing för statsverket jämfört med de utgifter staten skulle ha haft om eleverna gått i grundskolan.

Bidrag till s. k. internationell skola bör enligt föredragande statsrådet lämnas med endast tre fjärdedelar av det belopp som annars gäller för fristående skolor med hänsyn till att visst ekonomiskt stöd i en eller annan form vanligen lämnas från t. ex. de utländska företag och organisationer som har intresse av att deras uppdragstagare kan ordna en tillfredsställande skolgång för sina barn under en kortvarig vistelse här i landet.

Krav på visst lägsta antal elever eller en viss organisation bör enligt propositionen inte ställas för att statsbidraget skall kunna lämnas till fristående skola. Regeringen bör, säger föredragande statsrådet, normalt inte förklara en skola berättigad till bidrag, om den inte har bedrivit sin verksamhet i minst tre år. Mot bakgrund av kravet på treårig kvalifikationstid bör skolan enligt propositionen det första bidragsåret kunna få bidrag för fyra årskurser.

Vid förklaring om rätt till statsbidrag bör normalt fastställas högsta antal årselevplatser som vid full utbyggnad av skolan får utgöra underlag för bidraget. Huvudmannen för en skola som har förklarats berättigad till statsbidrag bör enligt proposition för varje redovisningsår få ansöka om bidrag hos länsskolnämnden. Det bör vara länsskolnämnden som beslutar

om bidrag enligt de bestämmelser som meddelats av regeringen och SÖ som betalar ut bidraget. När det gäller de fristående skolor som redan är statsunderstödda kan vissa särlösningar vara motiverade med hänsyn bl. a. till att vissa av dessa skolor får bidrag även till sin gymnasiala utbildning.

Den föreslagna storleken av statsbidraget är enligt ett par motionsyrkanden otillräcklig. Enligt motion 1982/83: 39 (yrkande 6 i denna del) bör ett statligt bidrag utgå som motsvarar högst de kostnader som staten har för elever i det allmänna skolväsendet. Motionärerna hemställer om förslag från regeringen med den innebörden. Eftersom förslaget i propositionen emellertid innebär en viss förbättring av rådande förhållanden, yrkar motionärerna inte att propositionen avslås. I motion 1982/83: 41 (yrkande 2) föreslås att det i propositionen föreslagna begränsade statsbidragsbeloppet successivt skall höjas tills det uppgår till 85 % av motsvarande statsbidrag till grundskolan. Regeringens förslag om en kvalifikationstid om tre år för att erhålla statsbidrag innebär enligt motion 1982/83: 39 (yrkande 4) i realiteten ett så rigoröst krav att startandet av en ny fristående skola omöjliggörs. Ett år är enligt motionärerna tillräckligt för att bedöma om viljan och engagemanget kan förväntas bestå. Krav på en endast ettårig kvalifikationstid framförs även i motion 1982/83: 41 (yrkande 3).

Utskottet finner att den av regeringen föreslagna statsbidragsnivån för vissa nytillkommande fristående skolor är rimlig. Mot bakgrund av nuvarande former för statsbidrag till grundskolan (basresurser m. m.) torde det inte vara möjligt att utan merkostnader för staten ge ett högre bidrag till fristående skolor än det som nu föreslås i propositionen.

Av propositionen framgår att regeringen, om särskilda skäl föreligger, skall kunna medge undantag från kvalifikationstiden om tre år för statsbidrag. Utskottet utgår från att regeringen gör undantag från huvudregeln i fall då så befinns rimligt.

Utskottet har ej heller något att erinra mot vad som i propositionen har förordats om statsbidragets utformning för s. k. internationella skolor.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1982/83: 39 yrkandena 4 och 6, det sistnämnda yrkandet i denna del, och motion 1982/83: 41 yrkandena 2 och 3 samt godkänner vad som i propositionen har förordats om utformning och särskilda villkor för statsbidrag till nytillkommande statsunderstödda fristående skolor.

När det gäller statsbidragsgivningen till undervisningen av skolpliktiga elever vid redan statsunderstödda fristående skolor föreslår utskottet att riksdagen godkänner vad som har förordats i propositionen.

Kommunalt stöd

Det kommunala stödet till fristående skolor varierar från kommun till kommun i fråga om såväl omfattning som former. Åtskilliga kommuner lämnar enligt propositionen bidrag till läroböcker, skolmåltider och hälso-

vård, antingen i form av direkt bidrag – framför allt när det gäller läroböcker – eller på så sätt att eleverna får inta sina måltider och besöka hälsovården i närmast belägna kommunala skola. Det förekommer också att en kommun upplåter lokaler kostnadsfritt. När den fristående skolan ligger i annan kommun än elevens hemkommun, lämnar vissa kommuner bidrag till skolan motsvarande en del av den interkommunala ersättning som utgår när barn från kommunen går i en annan kommuns grundskola.

Enligt motion 1982/83: 39 (yrkande 6 i denna del) bör förslag läggas fram om att fristående skola skall tillerkännas kommunalt bidrag motsvarande de kostnader kommun har för elev i grundskolan.

I motion 1982/83: 40 begärs förslag till lag om skyldighet för kommun att till elever vid fristående skolor tillhandahålla service, dvs. den hjälp med läromedel, skolmåltid och hälso- och sjukvård som kommunen ger övriga elever.

Vad gäller fristående skolors inverkan på de kommunala kostnaderna för grundskolan konstateras i propositionen att besparingar kan uppstå för kommunen i första hand beträffande de rörliga kostnaderna (t. ex. läromedel och skolmåltider). Enligt propositionen är det dock vanligt att kommunen på ett eller annat sätt ger stöd för dessa ändamål i fråga om elever som går i fristående skola. Utskottet är inte berett att medverka till en lagstiftning i enlighet med syftet i de båda motionerna. Med hänvisning härtill föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1982/83: 39 yrkande 6 i denna del och 1982/83: 40.

Övriga frågor

I motion 1982/83: 39 yrkande 3 krävs ett uttalande av riksdagen att valet av skolgång i en fristående skola helt ankommer på föräldrarna och deras barn.

Utskottets ställningstagande i det föregående till regeringens förslag om skolpliktens fullgörande i fristående skola innebär att utskottet, i likhet med föredragande statsrådet, menar att man inte kan bortse från att en del föräldrar vill utnyttja sin rätt att få välja fristående skola för sina barn. Samhället måste alltså respektera att det finns enskilda människor som vill driva och utnyttja fristående skolor. Utskottet kan inte finna att det behövs ett uttalande av det slag som förordas i motion 1982/83: 39 yrkande 3. Riksdagen bör därför avslå motionsyrkandet.

SEH-kommittén har i ett delbetänkande (Ds U 1980: 3) behandlat frågan om enskild undervisning enligt 35 § skollagen. Av propositionen framgår att förslagen i delbetänkandet kommer att behandlas i samband med behandlingen av skolförfattningsutredningens delbetänkande (Ds U 1981: 4) Skollagen. Utskottet har inhämtat att proposition i ärendet kan väntas våren 1983. Med hänvisning härtill bör riksdagen avslå yrkande 5 i motion

1982/83: 39 vari yrkas att riksdagen hos regeringen skall anhålla om förslag snarast grundat på SEH-kommitténs förslag om enskild undervisning enligt 35 § skollagen.

För sådana fristående skolor som omfattas av privatskolförordningen (1967: 270) och för riksinternatskolorna föreslås i propositionen en anpassning av regler om läroplan och arbetets anordning till vad som gäller för grundskolan. Utskottet tillstyrker förslagen.

Regeringens förslag om ett förändrat statsbidragssystem för fristående skolor tar endast sikte på grundskolestadiet. Enligt vad utskottet har erfarit avser SEH-kommittén avlämna sitt slutbetänkande i början av år 1983. Betänkandet behandlar fristående skolor på det gymnasiala stadiet. Kommittén har i sitt delbetänkande Fristående skolor för skolpliktiga elever emellertid för Kristofferskolans årskurser 10–12 föreslagit att statsbidrag skall beräknas på samma sätt som för årskurs 9 vid skolan. Föredragande statsrådet ansluter sig härtill och hänvisar till sitt förslag om statsbidragssystem för motsvarigheten till grundskolans högstadium vid bl. a. Kristofferskolan. Bidraget för årskurserna 10–12 bör beräknas på i princip samma sätt.

Utskottet har inget att erinra häremot.

Beträffande statsbidrag till pedagogisk stödpersonal vid riksinternatskolorna och Bergsskolan i Filipstad och beträffande samarbetsnämnder och konferenser vid skolor som lyder under privatskolförordningen (1967: 270), riksinternatskolorna och Bergsskolan i Filipstad föreslår utskottet att riksdagen godkänner vad som har förordats i propositionen.

Utskottet tillstyrker förslaget om anpassning av reglerna för specialskolan och sameskolan till vad som gäller för grundskolan.

Utskottet har ej heller något att erinra mot vad som i propositionen har anförts om samverkan mellan fristående skola och det allmänna skolväsendet samt om studievägar och elevplatser i den gymnasiala utbildningen vid skolor som lyder under privatskolförordningen (1967: 270) och vid riksinternatskolorna.

Hemställan

Åberopande det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen beträffande beteckningen fristående skola avslår motion 1982/83: 30 i denna del,
2. att riksdagen beträffande uttalande om undervisningsspråk i fristående skola som avses i 34 § skollagen avslår motion 1982/83: 39 yrkande 2,
3. att riksdagen beträffande beslutsmyndighet för godkännande av

fristående skola som avses i 34 § skollagen med bifall till proposition 1982/83: 1 och med avslag på motion 1982/83: 39 yrkande 1 antar det av lagrådet granskade förslaget till lag om ändring i skollagen (1962: 319) i denna del,

4. att riksdagen med bifall till proposition 1982/83: 1 och med avslag på motion 1982/83: 30 i denna del i övrigt antar det av lagrådet granskade förslaget till lag om ändring i skollagen (1962: 319),
5. att riksdagen med bifall till proposition 1982/83: 1 och med avslag på motionerna 1981/82: 1365, 1981/82: 1787, 1981/82: 2045 yrkande 7, 1982/83: 10, 1982/83: 11, 1982/83: 39 yrkande 6 i denna del och 1982/83: 41 yrkande 1 godkänner att regeringen efter de kriterier som har förordats i propositionen skall kunna förklara fristående skolor för skolpliktiga elever berättigade till statsbidrag,
6. att riksdagen beträffande utformning av och särskilda villkor för statsbidrag till nytillkommande statsunderstödda fristående skolor med avslag på motionerna 1982/83: 39 yrkande 4 och yrkande 6 i denna del och 1982/83: 41 yrkandena 2 och 3 godkänner vad som har förordats i proposition 1982/83: 1,
7. att riksdagen beträffande statsbidragsgivningen till undervisningen av skolpliktiga elever vid redan statsunderstödda fristående skolor godkänner vad som har förordats i proposition 1982/83: 1,
8. att riksdagen beträffande kommunalt stöd till fristående skolor avslår motionerna 1982/83: 39 yrkande 6 i denna del och 1982/83: 40,
9. att riksdagen beträffande uttalande om valet av skolgång i en fristående skola avslår motion 1982/83: 39 yrkande 3,
10. att riksdagen beträffande 35 § skollagen avslår motion 1982/83: 39 yrkande 5,
11. att riksdagen beträffande anpassning av regler om läroplan och arbetets anordning för skolor som lyder under privatskolförordningen (1967: 270) till vad som gäller för grundskolan godkänner vad som har förordats i proposition 1982/83: 1,
12. att riksdagen beträffande statsbidrag till Kristofferskolans årskurser 10–12 godkänner vad som har förordats i proposition 1982/83: 1,
13. att riksdagen beträffande statsbidrag till pedagogisk stödpersonal vid riksinternatskolorna och Bergsskolan i Filipstad godkänner vad som har förordats i proposition 1982/83: 1,
14. att riksdagen beträffande samarbetsnämnder och konferenser vid skolor som lyder under privatskolförordningen (1967: 270), riksinternatskolorna och Bergsskolan i Filipstad godkänner vad som har förordats i proposition 1982/83: 1,

15. att riksdagen beträffande anpassning av reglerna för specialskolan och sameskolan till vad som gäller för grundskolan godkänner vad som har förordats i proposition 1982/83: 1,
16. att riksdagen beträffande samverkan mellan skola och det allmänna skolväsendet samt beträffande studievägar och elevplatser i den gymnasiala utbildningen vid skolor som lyder under privatskolförordningen (1967: 270) och vid riksinternatskolorna lägger till handlingarna vad som har anmälts i proposition 1982/83: 1.

Stockholm den 30 november 1982

På utbildningsutskottets vägnar

GEORG ANDERSSON

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Georg Andersson (s), Bengt Wiklund (s), Lars Gustafsson (s), Rune Rydén (m), Lennart Bladh (s), Birgitta Rydle (m), Pär Granstedt (c), Iris Mårtensson (s), Lars Svensson (s), Göran Allmér (m), Björn Samuelsson (vpk), Göran Persson (s), Gunnar Hökmark (m), Larz Johansson (c) och Kenth Skårvik (fp).

Reservationer

Rune Rydén, Birgitta Rydle, Göran Allmér och Gunnar Hökmark (alla m) har avgivit följande reservationer.

1. Undervisningsspråk i fristående skola (mom. 2)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar "Utskottet vill" och slutar "yrkande 2" bort ha följande lydelse:

Utskottet är ense med motionärerna om att fristående skolor som avses i 34 § skollagen skall ge eleverna de kunskaper i svenska språket och om svenska förhållanden som de behöver. Detta bör emellertid inte medföra att krav skall ställas att den fristående skolans undervisning skall ske på svenska. Svenska skall – som utskottet ser det – inte ens till övervägande delen behöva vara undervisningsspråk. I likhet med vad som numera gäller för grundskolan bör mål och riktlinjer för verksamheten anges, men detaljanvisningar undvikas. Krav på svenska som undervisningsspråk är oförenligt med denna princip. Utskottet föreslår att riksdagen med bifall till motion 1982/83: 39 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna att krav på svenska som undervisningsspråk inte får ställas för fristående skola som avses i 34 § skollagen.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen beträffande uttalande om undervisningsspråk i fristående skola som avses i 34 § skollagen med bifall till motion 1982/83: 39 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

2. Beslutsmyndighet för godkännande av fristående skola (mom. 3)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar "Utskottet erinrar" och på s. 12 slutar "eller inte" bort ha följande lydelse:

F. n. är det kommunen som beslutar om godkännande av fristående skola. Erfarenheterna visar att krav på lika behandling och enhetlig praxis inte alltid har upprätthållits. Det är därför enligt utskottets uppfattning mera ändamålsenligt att länsskolnämnden beslutar om godkännande av fristående skola. Ett yttrande av skolstyrelsen i den kommun där den fristående skolan är belägen bör därvid inhämtas. Utskottet tillstyrker motion 1982/83: 39 yrkande 1 och föreslår att riksdagen med avslag på den del av lagförslaget som avser beslutsmyndighet för godkännande av fristående skola för skolpliktens fullgörande som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet här har anfört.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. att riksdagen beträffande beslutsmyndighet för godkännande av fristående skola för skolpliktens fullgörande med bifall till motion 1982/83: 39 yrkande 1 och med avslag på proposition 1982/83: 1 såvitt avser det av lagrådet granskade förslaget till lag om ändring i skollagen (1962: 319) i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

3. Statligt stöd till fristående skolor (mom. 5)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 13 börjar "Utskottet ansluter" och på s. 14 slutar "till statsbidrag" bort ha följande lydelse:

Utskottet kan inte ansluta sig till den princip som förordas i propositionen att ett godkännande av en fristående skola inte automatiskt medför rätt till statsbidrag. Det är riktigt att det inte föreligger någon juridisk skyldighet för det allmänna att ekonomiskt eller på annat sätt stödja fristående skolor. Mot bakgrund av att principerna om friheter för enskilda individer är en grundpelare i vårt demokratiska samhälle kan det allmänna emellertid inte utan vidare friskriva sig från ett moraliskt ansvar för att friheten också kan utnyttjas. Kostnaderna för föräldrar att låta sina barn gå i en

fristående skola utan statsbidrag är så höga att de för de flesta omöjliggör utnyttjandet av friheten. Utskottet vill här peka på att den som med stora uppoffringar likväl utnyttjar sin rätt, samtidigt genom erläggandet av skatt bidrar till det allmänna skolväsendet.

Utskottet är heller inte ense med regeringen om att skäligheten i ett statligt bidrag skall bedömas utifrån vad som i propositionen betecknas som det allmännas intresse. Den skola som uppfyller de grundläggande kraven skall också ha rätt att komma i åtnjutande av statligt och kommunalt stöd. Endast på så sätt kan den enskildes valfrihet säkerställas. Enligt utskottet står det som i propositionen kallas allmänintresse i motsatsställning till kravet på ett fritt utbildningsval.

Mot bakgrund av vad utskottet här har anfört kan inte utskottet finna att regeringens förslag om vilka fristående skolor som skall få bidrag innebär en lösning på sikt av frågan om fristående skolors ställning i Sverige. Förslaget i propositionen innebär emellertid en viss förbättring i förhållande till nuläget. Utskottet tillstyrker därför regeringens förslag om kriterier för statsbidrag till fristående skola. Riksdagen bör emellertid samtidigt begära att regeringen återkommer med ett nytt förslag med innebörden att varje fristående skola som uppfyller skollagens krav för godkännande skall kunna erhålla statligt bidrag som motsvarar högst de kostnader som staten har för elever i grundskolan. I ett sådant system kommer exempelvis den i motion 1982/83: 11 behandlade Ekebyholmsskolan att utan särskild prövning kunna få statsbidrag.

Utskottet tillstyrker förslaget att det skall vara regeringen som förklarar fristående skolor berättigade till statsbidrag och att de nya reglerna i fråga om statsbidrag till fristående skolor skall träda i kraft den 1 juli 1983.

Utskottet föreslår att riksdagen med anledning av proposition 1982/83: 1 och motionerna 1981/82: 1365, 1981/82: 1787, 1981/82: 2045 yrkande 7, 1982/83: 10, 1982/83: 11, 1982/83: 39 yrkande 6 i denna del och 1982/83: 41 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om statligt stöd till fristående skolor.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. att riksdagen beträffande statligt stöd till fristående skolor med anledning av proposition 1982/83: 1 och motionerna 1981/82: 1365, 1981/82: 1787, 1981/82: 2045 yrkande 7, 1982/83: 10, 1982/83: 11, 1982/83: 39 yrkande 6 i denna del och 1982/83: 41 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

4. Utformningen av och särskilda villkor för statsbidrag (mom. 6)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 16 börjar "Utskottet finner" och slutar "fristående skolor" bort ha följande lydelse:

Av vad utskottet har anfört i det föregående framgår att utskottet accepterar regeringens förslag till nivå på statsbidrag i avvaktan på ett nytt förslag från regeringen.

Däremot kan inte utskottet tillstyrka förslaget om en kvalifikationstid om tre år. Detta är ett så rigoröst krav att startandet av en fristående skola i realiteten omöjliggörs. Utskottet anser att ett år är tillräckligt för att bedöma om viljan och engagemanget för skolan består.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen med bifall till motionerna 1982/83: 39 yrkande 4 och 1982/83: 41 yrkande 3 samt med anledning av proposition 1982/83: 1, motionerna 1982/83: 39 yrkande 6 i denna del och 1982/83: 41 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om utformningen av och särskilda villkor för statsbidrag.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. att riksdagen beträffande utformningen av och särskilda villkor för statsbidrag med bifall till motionerna 1982/83: 39 yrkande 4 och 1982/83: 41 yrkande 3 samt med anledning av proposition 1982/83: 1, motionerna 1982/83: 39 yrkande 6 i denna del och 1982/83: 41 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

5. Kommunalt stöd (mom. 8)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar "Vad gäller" och slutar "och 1982/83: 40" bort ha följande lydelse:

Vad gäller fristående skolors inverkan på de kommunala kostnaderna för grundskolan konstateras i propositionen att besparingar kan uppstå för kommunen i första hand beträffande de rörliga kostnaderna (t. ex. läromedel och skolmåltider). Enligt utskottets uppfattning bör den grundläggande principen vara att statens och kommunernas kostnader för skolelever skall vara desamma vare sig eleverna går i grundskolan eller i en fristående skola. Utskottet har i det föregående förordat att regeringen återkommer med förslag med den innebörden. Riksdagen bör med anledning av motionerna 1982/83: 39 yrkande 6 i denna del och 1982/83: 40 som sin mening ge regeringen detta till känna.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. att riksdagen beträffande kommunalt stöd till fristående skolor med anledning av motionerna 1982/83: 39 yrkande 6 i denna del och 1982/83: 40 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

6. Valet av skolgång (mom. 9)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar "Utskottets ställningstagande" och slutar "avslå motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner det angeläget att i enlighet med motionsyrkandet uttala att valet av skolgång i en fristående skola ankommer på föräldrarna och deras barn. Detta bör riksdagen med bifall till motion 1982/83: 39 yrkande 3 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. att riksdagen beträffande uttalande om valet av skolgång i en fristående skola med bifall till motion 1982/83: 39 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört.

Särskilt yttrande

Statsbidrag till fristående skolor (mom. 5)

Björn Samuelsson (vpk) anför:

Jag har inget att erinra mot vad utskottet förordar om bidrag till vissa fristående skolor. Jag är emellertid angelägen att framhålla följande.

Förändringen av statsbidragsreglerna för fristående skolor får inte tas som intäkt för att automatiskt tillerkänna fristående skolor rätt till statsbidrag, sedan dessa verkat viss tid. Jag förutsätter att grundskole- och gymnasieskolutbildning även i fortsättningen är en skyldighet för samhället. Stor restriktivitet när det gäller att tillerkänna fristående skolor statsbidrag bör iakttas.

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1982